

Kultur / **Filosofi**

Vi har 'intet' tilfælles

Illustration: Thit Thyrring

KRITIK / 04.04.20

Hvordan undslipper vi fællesskabets forbrydelser og individualismens elendigheder?

Katrine Høghøj

I 2020, hvor vi i en årrække har været vidne til de ødelæggende konsekvenser af nyopblomstrede fællesskaber som for eksempel ISIS og alt-right bevægelsen, men også til visse foruroligende konsekvenser af individualismen: global ulighed, polarisering i den offentlige debat, stigende ensomhed, virker spørgsmålet om fællesskabets betydning måske endnu mere påtrængende end i 1998, hvor Roberto Esposito skrev *Communitas: Fællesskabets oprindelse og skæbne*.

FAKTA

Roberto Esposito,
*Communitas –
Fællesskabets
oprindelse og skæbne*,
Forlaget THP

Espositos anledning til at genåbne spørgsmålet om fællesskabets betydning var dels kommunismens nederlag og historiens påståede afslutning, der synes at have foranlediget en opgivelse af enhver idé om fællesskab og udleveret os til »individualismens elendigheder«, dels en modstand mod 1980'erne og 90'ernes filosofiske kommunitarismer. I 1990'erne vrirlede det nemlig med filosofier om fællesskabet, men hverken *Gemeinschaft*-sociologien, den amerikanske neo-kommunitarisme eller kommunikationsetikken formår, ifølge Esposito, at undslippe »det egne horisont«, idet de blot ser fællesskabet som en samling atomare individer, der samles om en fælles ejendom, det være sig værdier, traditioner, ideologier eller sprog. Fællesskabet opfattes som en attribut eller kvalitet, som individet kan påtage sig, og kommunitarismen taler således faktisk om individer, når den forsøger at tale om fællesskab.

Formålet med *Communitas* er at give ny betydning til et fællesskabsbegreb, som synes udtømt og kontamineret, eller nærmere bestemt at vende tilbage til dets oprindelige betydning og tænke det, som i filosofihistorien er forblevet utænkt. Esposito går derfor etymologisk til værks og undersøger den latinske term *communitas*. *Communitas* henviser først og fremmest til det, som modsætter sig det egne, det som er offentligt og ikke privat, det som er generelt og ikke partikulært. Den anden, og knap så åbenlyse, betydning indeholdt i *communitas*, ligger i ordet *munus*, som betyder "pligt", "embede" eller "gave". Heraf udleder Esposito, at *communitas* henviser til en fælles byrde eller gæld, som vi deler, og således ikke til en fælles ejendom, kvalitet eller interesse. Fællesskabet er ikke forenet af et "mere", men af et "mindre". Espositos tese er således, at medlemmerne af fællesskabet har *intet* tilfælles. Og her er *intet* ikke blot at forstå som *ingenting*, men snarere som en *intethed*, som en mangel, en sprække eller en meningstomhed.

**“ Han minder os om den
iboende totalitarisme, der
ligger i at tænke
fællesskabet som en
identitet, vi må påtage os,**

en oprindelse at vende tilbage til eller en essens at generobre.

Med udgangspunkt i denne første definition kommer Esposito i løbet af fem kapitler vidt omkring i den vesteuropæiske filosofikanon, hvor han bevæger sig fra Hobbes' frygt over Rousseaus skyld og Kants lov til Batailles og Heideggers 'intethed' for her at finde grundlaget for en ny fællesskabstænkning. Det er i sammenligningen af Hobbes' og Batailles' tænkning af fællesskabet, at betydningen af *communitas* træder mest tydeligt frem. Hobbes' tænkning af fællesskabet er et eksempel på det, som Esposito definerer som det »immunitære paradigme«, hvilket kan opsummeres således: i fællesskabet bliver vi endelig fri for de andre.

Hos Hobbes er fællesskabet en noget-for-noget kontrakt, som har til formål at beskytte mig mod de andre, det er et middel til at sikre min individuelle overlevelse. Hos Bataille er fællesskabet derimod en ultimativ overgivelse, en fælles erfaring af en intethed i vores eksistens, af den grundlæggende mangel, som vi deler som dødelige væsener. I fællesskabet opgiver vi vores identitet til fordel for en bekræftelse af et grundlæggende fravær af identitet, vi bliver ikke fuldendte, men derimod bekræftet i vores mangelfuldhed, vi bliver ikke "hele", men "dele".

Hvad fortæller denne idé om fællesskabet som en deling af et *intet* os så om forholdet mellem individualisme og fælleskab: hvordan undslipper vi fællesskabets forbrydelser og individualismens elendigheder? De politiske konsekvenser af Espositos anti-essentialistiske idé om fællesskabets oprindelse og skæbne er, både på grund af emnets kompleksitet og Espositos lettere esoteriske skrivestil, faktisk ret svære at gennemskue. Det væsentlige er dog, at han minder os om den iboende totalitarisme, der ligger i at tænke fællesskabet som en identitet, vi må påtage os, en oprindelse at vende tilbage til eller en essens at generobre.

Både de destruktive fællesskaber og den foruroligende individualisme er resultater af immunisering, beskyttelsen mod den ydre fjende, den

der ikke ejer det, som *vi*, medlemmerne af fællesskabet, gør, og samtidig en etablering af gensidigt fjendskab mellem medlemmerne af fællesskabet, der kun er holdt sammen af en kontrakt om gensidig forpligtelse og fordel. Espositios gentænkning af fællesskabet kan således måske være et værn mod de totalitære fællesskabsvisioner, som har traumatiseret det tyvende århundrede, men giver os til gengæld ikke rigtigt en vision for, hvordan vi for fremtiden skal kunne *leve sammen*.